

XALQ TA'LIMI

ISSN 2181-7839

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI XALQ TA'LIMI VAZIRLIGINING
ILMIY-METODIK JURNALI

Muassis:

O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi

PUBLIC EDUCATION

SCIENTIFIC-METHODICAL JOURNAL
MINISTRY OF PUBLIC EDUCATION OF THE
REPUBLIC OF UZBEKISTAN

2021

3-son

(may-iyun)

Jurnal 1918-yil dekabr oyidan chiqa boshlagan
O'zMAA tomonidan 2013-yil 4-martda qaytadan ro'yxatga olinib, 0104-raqamli guvohnoma berilgan.

TOSHKENT

TAHRIRIYAT

- 4** Boshlang'ich ta'lim – kelajakka qo'yilgan qadam

TA'LIM VA TARBIYA NAZARIYASI

- B. Ergashev 6** Professional ta'lim tizimida raqobatbardosh bitiruvchilarni shakllantirish strategiyalari
- A. Abdullayev 9** Ta'lim klasteri uzluksiz kasbiy ta'lim tizimining qismi sifatida
- Y. Nurumbekova 12** Bo'lajak o'qituvchilarni tarbiyaviy faoliyatiga qo'yiladigan ma'naviy-axloqiy sifatlar mazmuni
- B. Umarov 15** Kommunikativ kompetensiyalar va ta'lim dasturlari uzluksizligi
- O. Suvonov 18** Aksiologik yondashuvlar asosida bo'lajak o'qituvchilarni kasbiy-tarbiyaviy faoliyatga tayyorlash

TA'LIM VA TARBIYA METODIKASI

- M. G'afurova 21** Boshlang'ich sinf matematika darslarida o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini o'stirish
- A. Mo'minxo'jayev 24** Chet tillarini o'qitishdagi samarali interfaol metodlari
- Sh. Normatova 27** Xorijliklarga o'zbek tilini o'qitish amaliyotida realiyalar madaniyatlararo kommunikatsiya vositasi sifatida
- Sh. Bekmurodova 30** Bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchisining metodik tayyorgarligini takomillashtirish tizimi
- Sh. Tahirova 33** Umumiy o'rta ta'lim muassasalari o'quvchilariga hujjatlarining ma'lumot-axborot turlaridagi qoliplashgan so'z birikmalarini o'rgatish
- J. Husanov
N. Shamsiddinov
M. Yakubova 36** O'quvchilarning algebra masalalarini yechishda yo'l qo'yayotgan xatoliklarining tahlili

MILLIY TA'LIM TEXNOLOGIYALARI

- S. Axmetova 41** Oilada ota-onaning obro'si – milliy tarbiyaning asosi

ZAMONAVIY TA'LIM TEXNOLOGIYALARI

- D. Yakubjanova 44** O'qituvchi-surdopedagoglarning kasbiy kompetentliklarini rivojlantirishda pedagogik texnologiyalarning o'rni

TA'LIMDA MENEJMENT

- E. Rasulov 47** Loyihaviy boshqaruvga raqamli texnologiyalarni joriy etishning mohiyati va nazariy asoslari
- A. Kubayev 51** Ta'lim muassasalari rahbarlarining muloqot madaniyati

KASB-HUNARGA YO'NALTIRISH

- A. Xoliqov 54** Ko'rishida nuqsoni bo'lgan bitiruvchi yoshlarni mustaqil kasb tanlashga tayyorlashning metodik bosqichlari

MALAKA OSHIRISH VA QAYTA TAYYORLASH

- O. Mallayeva 57** Xalq ta'limi tizimida uzluksiz kasbiy rivojlanish (malaka oshirish) muammolari

	S. Jumanazarov 62	Malaka oshirish tizimida o'quv-uslubiy majmualar mazmunini shakllantirishning o'ziga xos xususiyatlari
	D. Abdullayeva 65	O'qituvchilar malakasini oshirishda elektron vositalaridan foydalanishning pedagogik sharoitlari va xorijiy tajribalar
	MAKTABGACHA TA'LIM	
	M. Fayzullayeva 70	Uzluksiz ta'lim tizimida "Maktabga tayyorlov" guruhi uchun nutqni rivojlantirish ta'limiy faoliyati dasturi asosida ishlanma tayyorlash
	S. Rahimova 75	Maktabgacha ta'lim muassasalari tarbiyachilarining kreativ kompetentligini rivojlantirishning asosiy omillari
	TA'LIMDA MUTOLAA MADANIYATI	
	A. Samadov 78	Mutolaa madaniyatini shakllantirish va targ'ibot qilishning dolzarb masalalari
	ILM, MA'RIFAT VA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR	
	G. Taylakova 82	Multimediya texnologiyalar asosida yaratiladigan web-resurslarni shakllantirishning ayrim muammolari
	N. Kazimova 86	Zamonaviy texnika va texnologiyalarni ta'limga tatbiq etish
	PSIXOLOGIYA	
	A. Kenjaboyev, N. Safarov 89	O'qituvchi faoliyatida muloqot madaniyati va psixologiyasi
	O. Nazarova 93	Talaba-yoshlarning kasbiy faoliyatga psixologik tayyorgarligi
	F. Babajanova 97	Talabalar ilmiy-ijodiy faoliyatida intellektni o'rni
	M. Ismailov 103	Bo'lajak o'qituvchilarning sanogin tafakkurini rivojlantirishda refleksiv yondashuv mohiyati
	QIYOSIY PEDAGOGIKA	
	J. Tursunov 107	Finlyandiya ta'lim tizimini o'rganish orqali o'quvchilarda kreativ qobiliyatlarni shakllantirish masalalari
	KORREKSION PEDAGOGIKA	
	F. Qodirova 111	Ta'lim klasteri vositasida kar va zaif eshituvchi bolalarni inklyuziv ta'limga tayyorlash
	M. Jalilova 115	Bo'lajak logopid o'qituvchilarini nutqida nuqsoni bor bolalar ota-onalari bilan hamkorlikni tashkil etish texnologiyasi
	G. Salihova 120	Imkoniyati cheklangan bolalarni umumiy o'rta ta'lim muassasalariga jalb etishda ota-onalarning roli
	XALQ PEDAGOGIKASI	
	B. Saidova 124	Turkiston ma'rifatparvarlik harakati g'oyalarida ayollar ta'limi masalasining faollashtirilishi
	Z. Xudoyqulova 129	Bo'lajak mutaxassislarining ma'naviy-axloqiy sifatlari tahlili
	ЗДОРОВЬЕ В ОБРАЗОВАНИЕ И БЕЗОПАСНОСТЬ	
	Д. Шарипова 133	Использование здоровьесберегающих знаний старшеклассников с помощью QR-кода в чрезвычайных ситуациях
	СОВРЕМЕННЫЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ	
	Я. Фахриддинов 136	Научно-теоретические основы диагностики подготовки профессионалов
	НАЦИОНАЛЬНЫЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ	
	С. Холбоева 141	Подготовка студентов к семейной жизни в особой национальной среде

Abduqayum ABDULLAYEV,

Chirchiq davlat pedagogika instituti, "Maktabgacha ta'lim" kafedrasi mudiri

TA'LIM KLASTERI UZLUKSIZ KASBIY TA'LIM TIZIMINING QISMI SIFATIDA

Annotatsiya

Maqolada ta'lim klasteri uzluksiz kasbiy ta'lim tizimining qismi sifatida o'rganilganligi haqida yoritilgan.

Kalit so'zlar. Klaster, ta'lim, uzluksiz ta'lim, qism, universitet, muassasa, intellektual, baza, zaxira, integratsiya, innovatsiya.

В статье описывается, как образовательный кластер изучается как часть системы непрерывного профессионального образования.

Ключевые слова. Кластер, образование, непрерывное образование, кафедра, университет, учреждение, интеллектуальный, базовый, резерв, интеграция, инновация.

The article describes how the education cluster has been studied as part of a continuing vocational education system.

Key words. Cluster, education, continuing education, department, university, institution, intellectual, base, reserve, integration, innovation.

O‘quv-ilmiy-ishlab chiqarish kompleksi – bu universitet bazasidagi ta'lim muassasalari, ilmiy va tijoriy, innovatsion va boshqa tashkilotlarni birlashtirgan korporativ tipidagi tuzilmadir. U intellektual, moddiy va ishlab chiqarish zaxiralarini integratsiyasi uchun birgalikdagi innovatsion infratuzilmani tashkillashtiradi.

Natijada, quyidagi tamoyillarni bajarish asosida ta'lim jarayonining innovatsion mazmuniga erishishga imkoniyat paydo bo'ladi:

- universallik – mutaxassislarni tayanch tayyorgarligini ta'minlovchi o'quv darsliklar to'plamining to'laligi;

- ilmiy tadqiqotlar va o'quv kurslari, ta'lim jarayonining mazmunan va tuzilmaviy-faoliyat birligining fanlararo kooperatsiyasi;

- variativlik – bu majburiy tayanch kurslari va keng spektrdagi maxsus o'quv fanlarini tanlash bo'yicha qo'shimcha fanlarning moslashuvchan uyg'unligi, o'quv algoritmining turli-tumanligi, o'quv hajmi, tezligi va shaklini erkin tanlash;

- ko'p bosqichlilik – umumiy, maxsus va oliy ta'lim, aspirantura, doktorantura, oliy ta'limdan keyingi malaka oshirishning turli shakllariga kirishga tayyorgarlik.

Klaster tarkibiga kiruvchi tuzilmalar tashkilotlarning buyurtmalariga asosan, yuqori malakali mutaxassislar tayyorlash; texnologiyalarni bozorga chiqarishda uni ishlab chiqaruvchidan iste'molchiga yetkazish muddatini qisqartirish; tajriba bazasini rivojlantirish hisobiga ilmiy natijalarning baholash darajasi ahamiyatini oshirish; projekt boshqaruvi tamoyili asosida xususiy-davlat hamkorligi munosabatlari tizimida ishtirok etish imkoniyatini beradi.

Quyidagilar o'quv-ilmiy-ishlab chiqarish kompleksi subyektlarining pedagogik

hamkorligi shartlari hisoblanadi:

- ijtimoiy hamkorlik va o'quv muassasalari, ilmiy tashkilotlar va ishlab chiqarish korxonalarining (bozor munosabatlari paradigmasi asosida) o'zaro foydali hamkorligi tamoyillarini amalga oshirish;

- ishlab chiqarish amaliyotini ahamiyatli shaxsiy qadriyat, boshlang'ich mutaxassisni o'ta muhim kasbiy moslashuvi omiliga aylantirish;

- kasbiy-ta'lim hamkorligini innovatsion shakllarini tatbiq etish, ishlab chiqarish amaliyotini tashkil etish va o'tkazishda pedagogik qo'llab-quvvatlash.

O'quv-ilmiy-ishlab chiqarish kompleksining muvaffaqiyatli faoliyatiga universitetning kasbiy ta'lim kafedrası ko'mak beradi.

Talabalarining ilmiy-ishlab chiqarish kompleksidagi ishlab chiqarish amaliyotini tashkillashtirish va o'tkazishni asosiy yondashuvi sifatida bo'lajak mutaxassislarning nazariy, ilmiy-tadqiqot faoliyatini integratsiyasi chiqadi.

Ta'lim klasterini yaratish quyidagilarga imkoniyat yaratadi:

- yangi texnologiyalar kiritish hisobiga barcha klaster qatnashchilarining raqobatbardoshligi ortadi;

- tegishli xizmatlarning xarajati kamayadi va sifati ortadi;

- innovatsion ta'lim va ilmiy texnologiyalarni kiritishda yangi sifat darajasiga o'tishni amalga oshirish;

- kasbiy kompetensiyalarga ega bo'lgan va tijorat hamda federal, hududiy va munitsipal darajadagi davlat tashkilotlari faoliyatiga innovatsiyalar kiritadigan mutaxassislarni kompleks tayyorlashning metodikasini ishlab chiqish;

- ilmiy innovatsiyalar sohasida bakalavr va magistrlar tayyorlashning ikki bosqichli tizmini kiritish;

- ish beruvchilar tomonidan talab etiladigan darajadagi axborot-kommunikatsiya kompetentligiga ega bo'lgan yuqori malakali va raqobatbardosh mutaxassislarni tayyorlash;

- zamonaviy talablarga javob beruvchi kompetensiyalarga ega bo'lgan mutaxassislarni tayyorlash xarajatlarini optimallashtirish;

- bilimlarni takror ishlab chiqarish, intellektual mulk muhitini kengaytirish va ularni samarali tarzda xo'jalik aylanmasiga kiritish;

- qishloq xo'jalik rahbarlari va mutaxassislari kadr tarkiblarini zaxiralarni shakllantirish dasturi hisobiga yaxshilash;

- turli hokimiyat organlarida klaster qatnashchilari manfaatlarini himoya qilish.

Hududning ijtimoiy-iqtisodiy, hududiy, milliy va siyosiy madaniyati xususiyatlarini hisobga olish asosida klaster quyidagi vazifalarni bajaradi:

- hududning samarali kadr potensialini shakllantirish ishida barcha tuzilmalar, tashkilotlar va muassasalarning harakatlarini birlashtiradi;

- federal okrug darajasida ta'lim, ilmiy va ishlab chiqarish muhitini kengaytiradi;

- ishsizlik darajasini pasaytirish va hudud aholisi uchun qo'shimcha ish joylari yaratish imkonini beradi;

- ta'lim, ilm va ishlab chiqarish sohalariga yosh kadrlarni kirib kelishini ta'minlaydi;

- yoshlar ichida milliy va millatlararo munosabatlar madaniyatini boshqaradi va oshiradi;

- intellektual, mehnat, ilmiy, dam olish va boshqa faoliyat turlarini ta'minlaydi;

- ishlab chiqarish va ijtimoiy soha manfaatlari yo'lida ta'lim, ilm-fan, texnika, madaniyatning ustuvor yo'nalishlari bo'yicha mutaxassislarni tayyorlash va ilmiy

tadqiqotlar o'tkazishda intellektual, moddiy va axborot zaxiralaridan foydalanish samaradorligini oshiradi;

- boshqarish, ta'lim, ilm-fan sohasida innovatsion faoliyat uchun kadrlar tayyorlaydi va hududning intellektual potensialini anchayin ko'taradi;

- ilmiy texnologiyalar tatbiq etish va ilmiy mahsulotlar ishlab chiqarish imkonini beradi;

- har bir ta'lim muassasasini tovarlar (xizmatlar), kapital va mehnat bozorlaridagi raqobatbardoshligi va investitsion jozibadorligini oshiradi;

- kadrlarni kasbiy tayyorlashda ijtimoiy hamkorlik uchun sharoit yaratadi;

- hududiy iqtisodiyotning raqobatbardoshlik darajasini oshiradi;

- korxonalarning va hududning innovatsion rivojlanishini ta'minlaydi;

- barcha bo'g'inlarini malakali kadrlar bilan ta'minlash hisobiga hududning korxona va tashkilotlarini samarali faoliyatini ta'minlaydi, ularning moliyaviy-iqtisodiy holatini yaxshilaydi;

- ta'lim xizmatini yetkazib beruvchilar va iste'molchilar (OTM va ish beruvchilar) o'rtasidagi o'zaro ishonch va munosabatlarni mustahkamlaydi;

- ijtimoiy va kasbiy jihatdan mobil bo'lgan yuqori malakali mutaxassislarni tayyorlash sifatini yaxshilaydi;

- o'rta umum ta'lim muassasalarida qishloq o'quvchilaridan amaliy faoliyatda innovatsion texnologiyalarni amalga oshira oladigan ishchi kadrlarni tayyorlashni faollashtiradi.

Shunday qilib, ta'lim klasterining muhim ajralib turuvchi xususiyati bo'lib, uning innovatsion yo'naltirilganligi hisoblanadi.

Ta'lim ishlab chiqarish hamkorligida mutaxassislarni kasbiy tayyorlashning bunday hamkorlik yo'qligidan tayyorlashning mutlaq farqi shundan iboratki, mutaxassisning bilimlari, saviyasi ko'nikmalari, murakkab kasbiy faoliyati va fikrlashi tizimini shakllanishida kadr buyurtmachilari ishtirok etadi. Bu o'quv muassasalari va sanoat korxonalari hamkorligining yangi modellarini yaratish zaruriyatini keltirib chiqaradi.

Shunday qilib, inson faoliyatining o'ziga xos turi sifatidagi kasbiy ta'limning uzluksizligi, ushbu uzluksizlikni avvalgi umumlashgan tajriba va uni aniq faoliyat mahsulini olish uchun qo'llashni bilish bilan bog'liq bo'lgan nazariy va amaliy tomonlari uzluksiz kasbiy ta'lim tizmining integrativ ta'lim tuzilmasi bo'lgan ta'lim klasterida amalga oshadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Анищенко, В.А. Интеграция науки, образования и производства / В.А. Анищенко // *Специалист*. – 2002. – № 8.

2. Арефеев, В.И. Подготовка конкурентоспособных специалистов для современных машиностроительных производств / В.И. Арефеев, В.Н. Скрыбин // *Среднее профессиональное образование*. – 2004. – № 4. – С. 7.